

ZABYTKI KULTURY MATERIALNEJ SZYDŁOWA

Szydłów, leżący na szlaku handlowym z południa Europy przez Kraków, Wiślicę i Sandomierz na północ do Gdańska, oprócz funkcji etapowej, pełnił ważną rolę warownego miasta, chroniącego ciągnące tabor kupieckie przed grabującymi na ów czas rabusiami.

Rola ta wymagała nie tylko odpowiednio sprawnych strażników, ale w równym stopniu odpowiedniej zabudowy, mogącej stawić czoło ewentualnym napastnikom.

Stąd do dzisiejszego dnia zachowane elementy wspaniałych murów warownych, baszt obronnych, fragmenty fosy niegdyś wypełnionej wodą, utrudniającej przedostanie się do miasta.

Budowle i budynki, a szczególnie warowne techniczne urządzenia, były wznoszone najczęściej z surowego kamienia wapiennego, dobowanego z okolicznych kamieniołomów pogórze szydłowskiego. Jako materiału

datkami organicznymi, jak trawa, plewy, czy też jaja ptasie.

Jak wiadomo z badań archeologicznych, gdy człowiek nauczył się posługiwać ogniem, odkrył, że rozdrobnione skały poddane działaniu ognia, a następnie zmieszane z wodą mają zdolność twardnienia na powietrzu.

Po dodaniu piasku tworzą zaprawę, która wiąże mury i twardnieje.

Znajomość technologii palenia wapna sięga 3000 lat p.n.e. Egipcjanie używali wapiennych zapraw do budowy piramid oraz wapnowania gleby.

Zaprawa wapienna jest prawie we wszystkich budowlach rzymskich.

Po okresie rzymskim nastąpił okresowy regres w wykorzystaniu spoiw wapiennych i gipsowych. Dopiero z początkiem XIII wieku zaczęto szerzej stosować znów te spoiwa.

I tu możemy odpowiedzieć sobie na pytanie, jaki poziom techniki cywi-

Fot. Z archiwum Aurora

węgłem drzewnym, miały większą wydajność i dawały wapno palone o znacznie lepszej jakości.

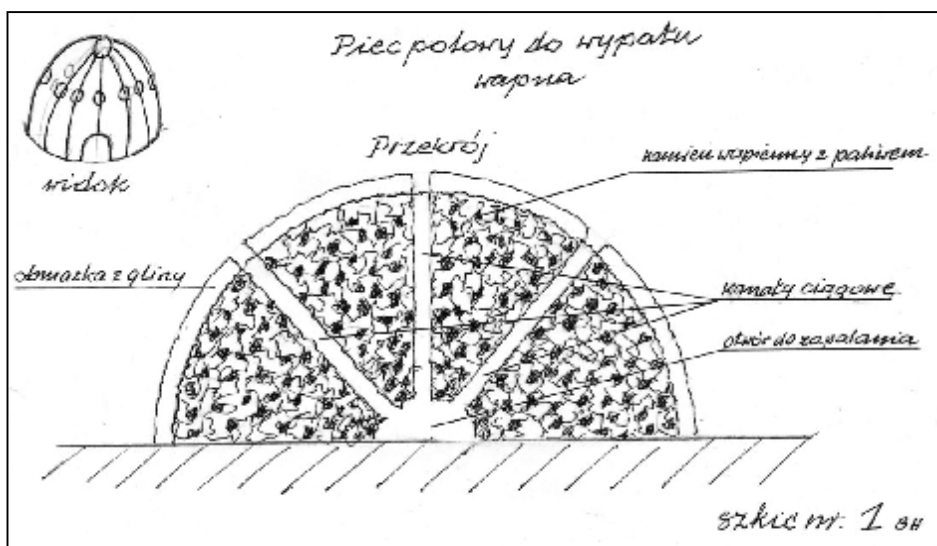
Był to przełom XVI i XVII wieku.

Można bez większego błędu przyjąć, że w pobliżu ówczesnego Szydłowa funkcjonował dobrze rozwinięty przemysł wapienno-gipsowy. Zakrojone na szeroką skalę prace budowlane obwarowań obronnych i murów miejskich wymagały, dostawy znacznych ilości wapna jako składnika zapraw wiążących.

Stojący do dzisiejszego dnia na obrzeżu Szydłowa nieczynny szybowy piec wapieniczny, został zbudowany w miejscu gdzie również dawniej wypalono kamień wapienny. Świadczy o tym ukształtowanie okolicznych terenów charakterystyczne dla wyrobisk poeksploatacyjnych.

Bez specjalistycznych badań trudno określić dokładnie kiedy piec został wybudowany. Należy sądzić, że budowa tego pieca może być datowana na okres najintensywniejszej rozbudowy miasta i jego obiektów warownych do czego konieczne były znaczne ilości zaprawy wiążącej. Stanowi on bardzo ważny zabytek kultury technicznej, charakteryzujący poziom cywilizacyjny miejscowej społeczności, nie odbiegający od analogicznego, spotykanego w rozwiniętych krajach ówczesnej Europy Zachodniej.

Zachowana zewnętrzna konstrukcja szybu pieca wykonana z surowego kamienia wapiennego, posiada w swej dalszej części furtę, przez którą pobierano wypalone wapno. Piec pracował w sposób ciągły. Przez

wiążącego przy wznoszeniu budowli używano zaprawy wapienno-piaskowej.

Początki materiałów wiążących sięgają parę tysięcy lat p.n.e. Odkryto, że pierwotnie materiałami wiążącymi przy wznoszeniu murów była glina lub ily mieszane z różnymi do-

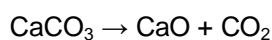
lizacyjnej w tym czasie reprezentował Szydłów.

Piece polowe (szkic nr 1), jako mało wydajne i trudne w eksploatacji były coraz mocniej wypierane przez piece komorowe o przekroju prostokątnym, potem kołowym (szkic nr 2). Opalane początkowo drewnem, a z czasem

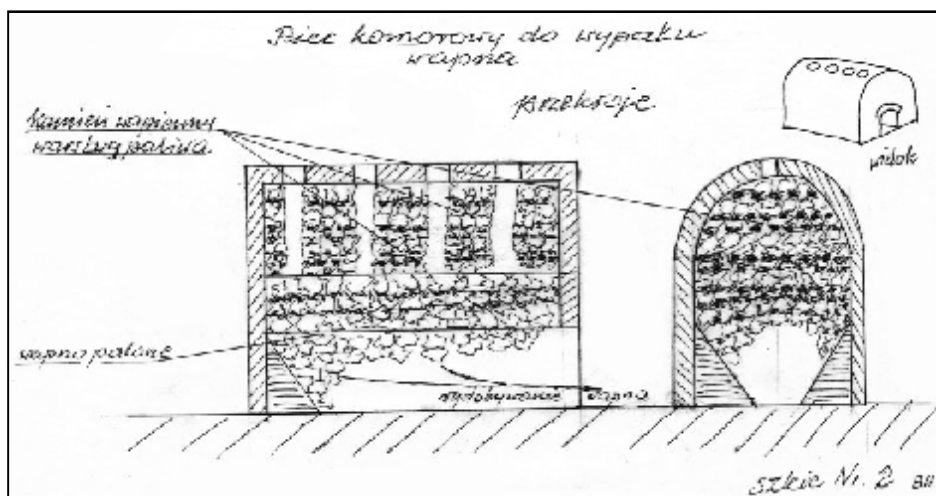
otwór w górnej części szybu zasypywano na przemian warstwami kamień wapienny i paliwo (węgiel drzewny, torf lub węgiel kamienny). Dostawa surowca do pieca odbywała się zazwyczaj po drewnianej estakadzie z poziomu eksploatacji kamienia do otworu zasypowego. Estakada ta niestety nie zachowała się do obecnych czasów.

Wsad obsuwając się w dół szybu pieca był podgrzewany spalinami ze strefy wypału, następnie węgiel ulegał zapaleniu i w strefie wypalania gdzie temperatura dochodziła do 1200° C, kamień wapienny ulegał rozkładowi według reakcji:

Dwutlenek węgla – CO₂, ze spalinami uchodził do atmosfery, a wapno palone w dolnej części pieca ochłodzone, było wybierane przez dolną furtę jako gotowy produkt (szkic nr 3). Szyb pieca wapiennego w swojej górnej części z czasem został dodatkowo nadbudowany zwężającym się kominem z cegły, w celu uzyskania większego ciągu i szybszego przebiegu procesu technicznego.

Budowla ta jest materialnym dowodem wysokiego poziomu cywilizacji-

nego rodzimej materialnej kultury technicznej, stanowiącej kanwę na której mogły się rozwinąć: warowne miasta, wspaniałe pałace i rezydencje, a wraz z nimi literatura, sztuki piękne – malarstwo i rzeźba.

Zabytki kultury materialnej mieszkańców Ziemi Szydłowskiej powinny być również z pietyzmem chronione przed dewastacją i ruiną.

Wzorem powinna być idea, którą kierują się społeczności lokalne wielu regionów i miejscowości w Europie Zachodniej. Nieczynne obiekty prze-

mysłowe i zabytki kultury materialnej zachowane są jako atrakcyjne ekspozycje.

Przykładem może być ponad 50 kilometrowa trasa po byłych kopalniach Emscher-Park w Klobacka lub Angelsberg w środkowej Szwecji i wiele innych. Uczmy się od doświadczonych!

inż. Bohdan Hrehorowicz

